

3. Козаков В. Соціально-психологічні аспекти активної навчальної діяльності у професійній освіті / В. Козаков // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. — 2001. — Випуск 2. - С 7-20.

4. Пугачев В. П. Тесты, деловые игры, тренинги в управлении персоналом: Учебник для студентов вузов. / В. П. Пугачев. — М. : Аспект Пресс, 2001. - 285 с.

5. Падалка О. С. Професійно-економічна підготовка вчителя: Монографія. / О. С. Падалка. — К. : Четверта хвиля, 2001. — 312 с

УДК 378.147:339.138

Т. В. Григорчук,
кандидат педагогічних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ З МАРКЕТИНГУ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються проблеми вивчення маркетингу особами з обмеженими фізичними можливостями. Як засіб підвищення рівня набуття знань та формування професійних компетенцій пропонується організація поточного контролю знань з використанням засобів дистанційного навчання.

Ключові слова: вивчення маркетингу, навчання осіб з особливими потребами, поточний контроль знань, тестування в середовищі дистанційного навчання.

Постановка проблеми. Підготовка кваліфікованого фахівця — питання, яке ніколи не втрачає гостроти й актуальності в системі вищої освіти будь-якої країни світу, особливо коли воно стосується осіб з обмеженими фізичними можливостями. Тим часом воно є надто проблемним для України. Перебуваючи в стані перманентного пошуку власних освітньо-виховних моделей, вітчизняні освітні інституції наразі не мають змоги дістатися місця бодай п'ятої чи десятої сотні учасників світових рейтингів.

У далеко не найкращому стані у нашій країні перебуває й підготовка фахівців бізнесової сфери, зокрема серед осіб, які здатні реалізувати себе на професійному рівні, однак не мають відповідних

фізичних можливостей. Про це свідчить широке залучення до провідних підприємницьких структур фахівців, які здобули освіту за кордоном або ж ступені MBA (*Master of Business Administration*) у вітчизняних навчальних закладах, які працюють за власними навчальними планами та програмами, що нерідко цілком ігнорують прийняті в країні освітні стандарти. Випускникам традиційних вищих навчальних закладів нерідко доводиться розпочинати кар'єру з робіт, які вимагають значно нижчого рівня кваліфікації, ніж передбачено статусом бакалавра, спеціаліста чи магістра. Такий стан речей зумовлює активний пошук роботи студентами з різним рівнем фізичних можливостей ще у період стаціонарного навчання, аби до моменту одержання диплому пройти найнижчі щаблі майбутньої кар'єри та набути первинний професійний досвід. Очевидно, що такі рішення суттєво впливають на якість академічної підготовки випускника.

Однак світова практика діяльності провідних освітніх інституцій доводить, що долати поточні проблеми професійної підготовки фахівців, незалежно від рівня їхніх фізичних можливостей, можливо й потрібно, і для цього сьогодні існує цілий арсенал засобів, здатних наблизити освітні послуги безпосередньо до їх споживачів. З його використанням якість підготовки не втрачається, а лише підсилюється шляхом синтезу науки і практики. Процес навчання відбувається у найбільш зручних умовах для учасників процесу навчання, а самі вони стають носіями і трансляторами знань під час суб'єкт-суб'єктної навчальної взаємодії. Можливим це все стає завдяки широкому впровадженню засобів дистанційного навчання з їх далекодією, гнучкістю, економічністю, придатністю для навчання та професійного становлення осіб з особливими потребами, а також дидактичними можливостями та можливостями оперативного контролю знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема контролю знань у дистанційному навчанні розглядається дослідниками в кількох важливих аспектах. Зокрема, вирішенню технічних і технологічних питань означеної проблеми присвятили свої дослідження Ю. М. Богачков [1], П. І. Федорук [2], та інші науковці, у працях яких знайшли відображення принципи побудови системи контролю знань за умови використання сучасних комп'ютерних та Інтернет-технологій, які дедалі активніше проникають в процес підготовки сучасних фахівців. Вказані дослідження викликають інтерес

ще й через зростаючу необхідність проведення атестаційних заходів працівників різноманітних підприємств і організацій, оскільки висунуті авторами рішення можуть легко адаптуватись до систем внутрішнього контролю рівня компетентності практикуючих фахівців.

Дидактичні й організаційні аспекти вказаної проблеми докладно розглянути у працях О. В. Єльнікової [3], Н. В. Морзе [4] та ін., де зроблено акценти на питаннях необхідності широкого впровадження дистанційної форми навчання та, відповідно, контролю знань, як найбільш адекватної й затребуваної сучасною системою освіти, що реалізовує себе в умовах інформаційного суспільства. При цьому автори вказують на доцільність впровадження елементів дистанційного навчання практично на всіх рівнях і для основного загалу навчальних дисциплін.

У контексті управління проблему дистанційного навчання та контролю його результатів розкрито у працях В. В. Олійника [5], О. І. Кравченко [6] та ін., де основну увагу спрямовано на формування стійких організаційних структур навчання, здатних забезпечити своєчасну трансляцію знань, підтримання стійкого зворотного зв'язку, детальний аналіз інформації, що формується під час дистанційного навчання.

Аналіз опублікованих матеріалів показав, що, на жаль, питанням, присвяченим контролю знань майбутніх фахівців з маркетингу, або ж фахівців, які під час професійної діяльності безпосередньо виконуватимуть маркетингові функції засобами дистанційного навчання, уваги приділено дуже мало. Разом з тим, ми вважаємо, що підготовка фахівців з маркетингу є питанням надзвичайно важливим і актуальним для системи вітчизняної освіти загалом, оскільки саме фахівці з маркетингу найчастіше репрезентують нашу країну в середовищі світових ділових кіл, а своїми знаннями практично віддзеркалюють рівень ділової активності, інвестиційну привабливість нашої країни, готовність до світових економічних інтеграційних процесів. При цьому фізичний стан фахівця не є визначальним чинником, здатним у негативний спосіб вплинути на корисні рішення. Тому компетентність, як узагальнююча характеристика, в якій синтезуються знання, уміння, навички та набутий досвід, вітчизняного фахівця з маркетингу є важливим, а інколи й вирішальним чинником успіху як на мікро-, так і на макрорівнях.

Формулювання цілей статті. Означені вище проблемні питання надають змогу сформулювати головну мету нашої статті, яка полягає в розробленні певної послідовності дій, а також у пропозиції інструментів і методів забезпечення поточного контролю знань студентів з використанням елементів дистанційного навчання під час вивчення навчального курсу «Маркетинг». При цьому не передбачається, що студент вивчатиме вказану навчальну дисципліну виключно через дистанційну форму навчання. Пропоновані нами дії та відповідні методи повинні успішно використовуватись і як допоміжні засоби за умови традиційної чи заочної форми навчання. Водночас у дистанційному навчанні такий підхід має на меті забезпечення упорядкованості та системності навчальної взаємодії між учасниками навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Відносно молодий вік дистанційного навчання, яке базується на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях, вже встиг породити як своїх прихильників, так і суперників. Твердо стоячи на позиціях прихильності до дистанційного навчання як прогресивної форми організації навчального процесу та контролю знань, нам хотілося б вказати на низку підстав для підтвердження його деяких негативних рис. Зокрема, серед останніх простежуються:

- 1) неупорядкованість процесів подання навчальної інформації та контролю знань;
- 2) спрощеність вимог до засвоєння навчального матеріалу;
- 3) відсутність (у більшості випадків) візуального контакту, що, крім негативних психологічних чинників, унеможливорює відстежування «реальної особи», залученої у процес здобуття знань;
- 4) наявність бруталних форм плагіату, списування або купівлі готових завдань;
- 5) для чималої кількості навчальних закладів дистанційне навчання — це швидше форма заробляння коштів, ніж шлях для сприяння формуванню національної інтелектуальної еліти;
- 6) практично повна відсутність наукової складової в процесі навчання;
- 7) інше.

Очевидно, що наведений перелік можна було б продовжувати, що, зрештою, остаточно спотворило б уявлення про дистанційне навчання. Однак світовий досвід доводить протилежне, залучаючи

до лав студентів дистанційної форми навчання мільйони прихильників, у тому числі осіб, які вивчають маркетинг. Ця обставина зумовлена тим, що практично жоден суб'єкт ринку, беручи на роботу фахівця, не виявляє преференцій щодо форми навчання кандидата на вакансію і, в свою чергу, жодна провідна освітня інституція не дозволить негативно впливати на власний імідж. Саме тому вимоги до осіб, які навчаються дистанційно, є такими ж самими як і до всіх інших студентів, а отриманий диплом є рівноцінним підтвердженням здобутої кваліфікації.

Безумовно, що поряд з різними типами навчальних занять чільне місце в процесі формування затребуваних знань, умінь чи навичок посідає поточний контроль. Саме завдяки йому відбувається своєрідне сходження від незнання до знання, навчальна інформація групується, оптимізується та систематизується. А в результаті — завдання, які ще вчора вирішити було неможливо, стають зрозумілими і придатними до подолання. Разом з тим поточний контроль — це перший крок у формуванні професійної компетентності студента, який вивчає маркетинг, оскільки під час контролю може відбуватися зіставлення знань, набутих студентом у процесі підготовки до контролю з реальними вимогами, привнесеними конкретними ринковими ситуаціями. Більше того, за цих умов нерідко і студент, у тому числі з обмеженими фізичними можливостями, може стати носієм або й творцем передової навчальної інформації, яка теоретизувалася на основі його практичного досвіду. Саме ці випадки формують стійкі підвалини для формування прогресивної суб'єкт-суб'єктної навчальної взаємодії.

У який же спосіб організувати поточний контроль, щоб досягти якомога кращих результатів і забезпечити адекватну можливість одержання знань особами з обмеженими фізичними можливостями? Звісно, що переважна більшість викладачів маркетингових дисциплін мають на це запитання свою особисту відповідь. Ми не ставимо собі за мету піддавати критиці підходи та прийоми перевірки знань студентів, які сьогодні використовуються в практичній діяльності науково-педагогічних працівників, а лише пропонуємо власне бачення досягнення запланованих результатів.

Як відомо, сьогодні навчальними планами та програмами з маркетингу та інших споріднених дисциплін для перевірки та закріплення знань передбачено практичні заняття. Як правило, їх обсяг коливається від вдвічі меншої кількості академічних годин, порів-

няно з лекційними заняттями, до вдвічі більшої. Найчастіше трапляється комбінація рівності щодо кількості академічних годин лекційних і практичних занять. При цьому, як свідчить практика, практичні заняття з маркетингу часто проводять у формі семінарських занять, у ході яких викладачі обмежуються опитуванням теоретичного матеріалу. За кращих умов застосовуються методи перевірки знань шляхом проведення тестування за темами або модулями, проведення розрахунків тощо.

Беручи до уваги те, що маркетинг є практико-орієнтованою навчальною дисципліною і такою, що, передбачає глибоке вивчення й аналіз діяльності суб'єктів ринку, ми беремося стверджувати, що основні завдання для практичних занять мають базуватися на ділових іграх, розв'язанні кейсів, вирішенні ситуаційних і творчих завдань. Очевидно, що такі завдання, крім відповідного методичного забезпечення, вимагають значних витрат часу, які нерідко перевершують відпущені викладачеві та студентам дві академічні години. Однак саме завдяки таким заняттям вдається виявити рівень реалізації і інтерпретації одержаних знань, здійснювати педагогічний моніторинг, вносити необхідні корективи до окремих елементів навчально-методичного комплексу дисципліни.

У багатьох науково-педагогічних працівників цілком справедливо може виникнути низка питань, серед яких: а як оцінювати творчі завдання; які оцінки виставляти за кейси, коли вони не передбачають єдиноправильної відповіді; який час використовувати для оцінювання; звідки набрати оцінок для рейтингу тощо? Очевидно, що на всі ці запитання дати відповідь у нашій статті неможливо, однак ми спробуємо висунути певний спосіб вирішення поставлених проблем.

За умов використання творчої компоненти в організації практичних завдань насправді виникає певний дефіцит оцінок знань студентів, або ж може бути втрачена об'єктивність, чи матиме прояв упередженість. Для подолання цих явищ ми пропонуємо скористатися елементами дистанційного навчання. Зокрема, це може бути поточний контроль знань студентів у формі тестування з використанням мережі Інтернет і який може відбуватися у позааудиторний час і поза меж самої аудиторії.

Сьогодні існує чимало інформаційних продуктів, придатних для розроблення тестових завдань для перевірки знань студентів в режимі дистанційного навчання. Однак, на нашу думку, найбільш

методично наповненим, простим у використанні та ще й безкоштовним для некомерційного використання є *Hot Potatoes* від канадської компанії *Half-Baked Software Inc.* Інструментарій програмного продукту дає змогу викладачеві самостійно розробляти: тестові завдання різної складності та структури (з однією правильною відповіддю, з декількома правильними відповідями, відтворення послідовностей тощо); тематичні кросворди; пошук відповідей; вправи на заповнення пропущених слів або фраз та ін. При цьому розробникові тестових завдань не потрібно володіти якимось спеціальними знаннями, оскільки програма забезпечує діалог на простому інтуїтивному рівні. Ключовою вимогою залишається наявність викладацької Інтернет-сторінки на серверах навчального закладу або ж окремого сайту, де б викладач міг розмістити розроблений матеріал. Проте зараз це також не є проблемою, оскільки чимала кількість Інтернет-операторів надають можливості для безкоштовного розроблення та хостингу приватних сайтів, пропонуючи при цьому реєстрацію доменних імен чи субдоменів.

Освоївши означений інформаційний продукт, викладачеві залишається розробити або перенести в його оболонку готові тестові завдання до кожного з практичних занять, скласти кросворди, взаємозалежності тощо. При цьому можна відразу ж розміщувати завдання на сайті для самостійної роботи студентів, не призначаючи жодних лімітів часу для відповіді. Як показує практика, студенти не дуже активно приділяють увагу самостійному тестуванню аж до моменту, коли оголошується контрольна перевірка.

Щодо безпосереднього поточного контролю знань студентів, за які передбачається виставлення оцінок, то він повинен відбуватися згідно з календарним планом. Розроблення цього плану базується на тематичному плані навчальної дисципліни, зокрема на кількості практичних занять і, відповідно, розчленовується за тижнями, за які проводяться практичні заняття. При цьому студентам пропонується пройти контрольне тестування у зазначений час напередодні практичного заняття. Крім того, контрольні завдання на сайті виставляються у перемішаному порядку, вимагають реєстрації респондента, мають часовий ліміт за кожним із запитань, а по завершенні тестування автоматично надсилаються на адресу електронної поштової скриньки викладача з чітко вказаним відсотком і статистикою правильних/неправильних відповідей. Вказаними технічними можливостями повною мірою наділений програмний продукт *Hot Potatoes*.

Очевидно, що тестування можна проводити і безпосередньо на практичному занятті в обладнаній комп'ютерами аудиторії. Тут навіть немає необхідності в обов'язковому підключенні до мережі Інтернет, оскільки файл у форматі *htm* із завданням вимагає лише браузеру і є незалежним від мережі. Відповідно вказаний файл можна завантажити з будь-якого носія. Однак, проводячи тестування в аудиторії, викладач повинен розрахувати час для виконання інших видів завдань з огляду на те, що тривалість процесу тестування напряду залежить від кількості запитань, кількості студентів та кількості комп'ютерів.

Висновки і перспективи. Використовуючи попереднє комп'ютеризоване, Інтернет-опосередковане тестування студентів під час вивчення маркетингу, вдається забезпечити необхідну кількість оцінок успішності студентів ще до безпосереднього проведення практичних занять. На практичних заняттях академічний час вивільнюється для вирішення кейсів, ситуаційних і творчих завдань, що є вкрай необхідним для формування передових знань і навичок. Збалансоване поєднання попереднього тестування з творчою роботою на практичних заняттях сприятиме досягненню позитивних результатів навчання та формуватиме професійні компетенції майбутніх фахівців.

В статье рассматриваются проблемы изучения маркетинга лицами с ограниченными физическими возможностями. В качестве средства повышения уровня получения знаний и формирования профессиональных компетенций предлагается организация текущего контроля знаний с использованием средств дистанционного обучения.

Ключевые слова: изучение маркетинга, обучение лиц с особыми потребностями, текущий контроль знаний, тестирование в среде дистанционного обучения.

In the article are examined the problems of marketing study the persons with the limited physical possibilities. As a instrument of increasing of level of receipt of knowledge and forming of professional competences offered the type of organization current control of knowledge with the use of facilities of from distance teaching.

Key words: marketing learning, teaching people with the special needs, current control of knowledge, testing thought the distant learning environment.

Література

1. *Богачков Ю. М.* Програмні засоби автоматизації побудови дистанційного курсу / Ю. М. Богачков, П. С Ухань. [Електронний ресурс]. Режим доступу до пуб.: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08bymcdf.htm>.
2. *Федорук П. І.* Система дистанційного навчання та контролю знань на базі Інтернет-технологій (на прикладі медичних вузів): автореф. дис. ... канд. техн. наук: 01.05.03 / П. І. Федорук; НАН України. Ін-т пробл. мат. машин і систем. — К., 2001. — 19 с
3. *Ельникова О. В.* Організаційні та дидактичні умови реалізації дистанційної форми навчання в інформаційних середовищах / О. В. Ельникова. [Електронний ресурс]. Режим доступу до пуб.: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ttmuo/20104/1Oehsie.pdf>
4. *Морзе Н. В.* Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. / Н. В. Морзе, О. Е Глазунова. [Електронний ресурс]. Режим доступу до пуб.: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em6/content/08mnnvshi.htm>
5. *Олійник В. В.* Підвищення кваліфікації керівних кадрів професійно-технічних навчальних закладів за дистанційною формою навчання: варіат. навч.-метод. комплекс / В. В. Олійник, В. Ю. Биков, В. О. Гравіт та ін.; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. — К., 2008. — 160 с
6. *Кравченко О. І.* Управління в системі дистанційного навчання. / О. І. Кравченко. [Електронний ресурс]. Режим доступу до пуб.: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vkpi/FPP/2005-2/06_Kravchenko.pdf

УДК 387:37.031- 056.262

Є. В. Горкуша,
аспірант

**ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА
З ВАДАМИ ЗОРУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто педагогічні особливості професійного становлення особистості студента з вадами зору в умовах інклюзивної освіти. Запропоновано низку заходів, що сприятимуть більш якісному навчанню означеної категорії студентів. Описано елементи педагогічної складової професійної підготовки слабозорих студентів.

Ключові слова: студент із вадами зору, професійне становлення особистості, педагогічна складова, педагогічні особливості, інклюзивна освіта.